

№ 13 (414)
Красавік 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Спадчына ў небяспецы:
дом Гарэцкага –** стар. 2
- **Уганараванне: заслужаны
аматарскі калектыў
«Берагіня» –** стар. 3
- **Захаванне традыцыяў:
адмыкалі вясну –** стар. 5

Са светлымі вясновымі святамі,
землякі!

На фоты Аляксея ГАЛІЧА
гурт «Вясняначка» з Лукскай СШ Карэліцкага раёна

На тым тыдні...

✓ **27 сакавіка** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася **выстаўка «Героі Смаленска і Барадзіно»** са збору Гомельскага палацава-паркавага ансамбля. Яна прымеркаваная да 200-годдзя падзеяў 1812 года і дзейнічае ў рамках рэспубліканскага выставачнага праекта «Вайна 1812 года ў гісторыі Мінска».

Адзін з гаспадароў Гомельскага палаца – Іван Фёдаравіч Паскевіч – вядомы ваенны і палітычны дзеяч XIX ст., генерал-фельдмаршал, граф Эрыванскі, князь Варшаўскі; браў удзел у ваенных дзеяннях 1812 года (баі каля в. Салтанаўка, непадалёк Магілёва, пад Малаяраслаўцам, Вязьмай і Красным).

✓ **27 сакавіка** Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа сустракаў гасцей **літаратурна-тэатральным вечарам «Мастацтва адлюстроўваць жыццё»**, прымеркаваным да Міжнароднага дня тэатра. У гэты дзень у музей завіталі народныя артысты Беларусі Генадзь Гарбук, Марыя Захарэвіч і Таццяна Мархель.

Присутныя пачулі не толькі камерныя дыялогі з вядомымі акцёрамі, але і іх творчыя выступленні. Спецыяльна да вечара былі падрыхтаваныя выстаўка тэатральных лялек «Усмешка клоуна» з прыватнай калекцыі старшыні Дабрачыннага савета музея Анатоля Грэкава і экспазіцыя тэатральных праграмак з аўтографамі беларускіх і расійскіх аўтараў.

✓ **28 сакавіка** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося ўрачыстае **адкрыццё V Мінскай міжнароднай выстаўкі графікі «Арт-лінія»**. Сёлета праект сабраў творы мастакоў-удзельнікаў з больш чым дзiesięці краінаў свету.

Адной з яе складовых частак стала выстаўка творчых майстэрняў «Сенеж» (Расія). А таксама была прадэманстраваная рэтрапраграма, што ўключыла творы класікаў з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: калекцыя эстампаў бельгійскага мастака-сімваліста Фелісьена Ропса.

✓ **31 сакавіка і 1 красавіка** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь прайшла **выстаўка HandMade**, дзе былі прадстаўленыя працы беларускіх майстроў-рамеснікаў. Арганізатарамі выступілі партал майстроў-рамеснікаў Remesla.by, творчае агенцтва ArtExpro і інтэрнэт-салон вырабаў ручной працы Handmade.by.

- хто дае пра захаванне гісторыка-культурнай спадчыны
- каму неабыхавая будучыня Беларусі
- хто вывучае гісторыю свайго Краю

Выпісвайце самі,
прапануйце іншым

Які ты, Клецк

Андрэй Блінец – вядомы на Міншчыне краязнаўца. Працуе ў Клецкім раённым краязнаўчым музеі. Доўгі час на старонках клецкай раённай газеты вёў гісторыка-асветніцкую старонку «Карані». Друкуецца ў агульнанацыянальных газетах. Галоўны прадмет даследаванняў збіральніка памятак гісторыі Ваўкаўшчыны – родны Клецкі край. Нядаўна ў мінскім выдавецтве «Друк – С» пачыла свет кніга А. Блінца «Клецк: Старонкі даўняй гісторыі».

Клецк – адзін з найстарэйшых гарадоў Беларусі, які мае багатую і, на жаль, маладаследаваную гісторыю. Падзеі далёкай мінуўшчыны не знаходзілі адлюстравання ў летапісах аж да XII ст. Першыя звесткі пра наш горад датаваныя 1127 г. Адсюль і ідзе адлік гісторыі Клецка, які нядаўна адзначыў 880-годдзе. Але ж гарады нараджаюцца не за адзін дзень, і нават не за адзін год. Ад моманту заснавання да моманту, калі назва населішча трапляе на старонкі летапісаў, можа прайсці шмат часу», – так пачынае расповед у першым раздзеле «Узнікненне і ранняя гісторыя горада» Андрэй Блінец. Кніга складаецца з васьмі раздзелаў. Акрамя ўжо названага, ёсць наступныя часткі: «У складзе Вялікага Княства Літоўскага»; «Клецкая бітва 1506 г.»; «Час каралевы Боны»; «Клецкія Радзівілы. Пачатак дынастыі»; «Перад «папопам» і пасля»; «Васямнаццаце стагоддзе»; «Мястэчка Слуцкага павета». Завяршаюць кнігу два дадаткі – храналогія «Некаторыя моманты гісторыі Клецка» і даведка генеалагічнага характару «Клецкія Радзівілы».

Багата ілюстраваны шматстаронкавы аповед завярша-

ецца падзеямі 1914 года. Згадваюцца папулярныя ў свой час так званыя гісторыка-эканамічныя нарысы пра гарады Беларусі. Як правіла, гісторыя раённых цэнтраў у 1970–1980-я гг. выкладалася зусім у няроўных адносна часу прапарцыях. Перыяду да 1917 года адводзілася ўсяго некалькі старонак. А ўсё астатняе месца ў кнігах прысвяча-лася савецкаму перыяду. Андрэй Блінец парушае стэрэатыпы. Несумненна, спрыяюць гэтаму іншы час, іншыя магчымасці, большая крыніцазнаўчая база. Займаючыся старажытнай гісторыяй Беларусі, цяжка абыйсці ўвагай Клецк і яго ваколіцы. Таму зразумелы і лагічны зварот аўтара да працаў такіх дасведчаных гісторыкаў і пісьменнікаў, як Мікола Ермаловіч, Валерый Пазнякоў, Станіслаў Думін, Ібрагім Канапацкі, Генадзь Сагановіч, Кастусь Тарасаў, Вітаўт Чаропка, Уладзімір Сазановіч. Але ж аснова кнігі, аснова, калі хочаце, аўтарскай канцэпцыі ў Андрэя Блінца мае арыгінальны характар, відавочна падкрэслівае ўласныя сістэматызаваныя і абгрунтаваныя падыходы ў асвятленні мінуўшчыны.

Месцамі даследчык аспрэчвае даўно прынятыя за ісціну высновы тых ці іншых аўтараў. І робіць гэта аргументавана, выбудоўваючы пераканаўчую логіку. Падаецца бяспрэчным меркаванне, напрыклад, пра тое, што войска ВКЛ падыйшло «да Клецка карацёмнай дарогай з боку Нясвіжа» 5 жніўня 1506 г. Хаця раней лічылася інакш: войска, маўляў, падыходзіла з поўдня, з Пінскага тракту, з боку в. Кухцічы.

Дастаткова цікавым падаецца раздзел «Час каралевы Боны». Тут варта акрэсліць наступную акалічнасць, якую заўважае А. Блінец і тым самым тлумачыць зварот да такога гістарычнага персанажа, як каралева Бона Сфорца: «Цэнтрам уладанняў Боны на Беларусі быў Пінск. У сваіх гарадах і маентках каралева будавала замкі і касцёлы, адкрывала школы і шпіталі, праводзіла меліярацыю, садзейнічала асваенню новых зямель, спрыяла развіццю садоўніцтва і агародніцтва. У агульным шэрагу Клецк разам з воласцю не быў буйным уладаннем, але займаў прыкметнае месца сярод іншых. Адметна, што менавіта тут адбылася адна з першых гаспадарчых рэформ Боны. У 1524 годзе было закладзена мястэчка Сіняўка».

Кнігу «Клецк: Старонкі даўняй гісторыі», безумоўна, можна разглядаць як выдатны, своеасаблівы дапаможнік па вывучэнні гісторыі Клецка і ваколіцаў. Найперш – для агульнаадукацыйнай школы. Шкада толькі, што тыраж кнігі ўсяго 200 асобнікаў. А праца Андрэя Блінца відавочна цікавая не толькі для Клечыны, але і для ўсёй Беларусі.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Ініцыятыва

Засталося менш за два тыдні!

На дадзены момант ужо рыхтуецца больш за 35 экскурсіў па Мінску на розныя тэмы. Сёлета асабліва ўвага будзе звернутая на архітэктурныя стылі, з якіх складаецца горад, пачынаючы ад «базавага» барока і заканчваючы сучаснай «шкляной» архітэктурай. Таксама адбудуцца экскурсіі, на якіх можна будзе даведацца пра тое, як перажываў Мінск такія эпохальныя падзеі, як вайна 1812 года і

Першая сусветная вайна. Мы зноўку паспрабуем ахапіць большасць хрысціянскіх святыняў і дайсці да аддаленых мікрараёнаў горада. Ахвочыя змогуць праехаць адным з двух веласіпедна-экскурсійных маршрутаў.

У нашым спісе ўжо больш за 20 гарадоў Беларусі, дзе 21–22 красавіка пройдуць бясплатныя экскурсіі. Але, як мы пісалі раней, у невялікіх га-

радах і мястэчках Беларусі найчасцей праблемай бывае не знайсці экскурсавода, а дагрукацца да мясцовых жыхароў, каб яны прыйшлі на такую экскурсію. Таму звяртаемся да чытачоў «Краязнаўчай газеты»: **прыходзьце самі і прыводзьце сяброў на запланаваныя экскурсіі.** Больш за тое, звязайцеся з намі і прапануйце, у якім месцы Беларусі вы хацелі б, каб адбылася экскурсія. Заўсёды ёсць верагоднасць, што мы зможам яе арганізаваць.

І ўвогуле, калі маеце ідэі і прапановы, датычныя Фэсту экскурсаводаў, пішыце нам! Разам мы абавязкова прыдумаем нешта цікавае. Час яшчэ ёсць.

Наш адрас: fest@icomos.by, тэл.: 557-11-24 (МТС).

Цімох АКУДОВІЧ

Самая, самая, самая...

У чытальнай зале Уздзенскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя П. Труса з 13 лютага працуе выстаўка «Самая, самая, самая...», прысвечаная Году кнігі. Экспазіцыя змяшчае кнігі, прадстаўленыя на намінацыях: «Я – самая умная», «Я самая сатырычная», «Я – гордасць нацыі», «Я самая інтрыгуючая», «Я – самая маленькая», «Я – гордасць нацыі», «Я – самая солидная» і інш.

Тут можна ўбачыць і рарытэтную кнігу пра жыццё Я. Наркевіча-Едкі з асабістай бібліятэкі А. Мальдзіса, выдадзеную ў Парыжы ў 1896 годзе. З краязнаўчага фонду на экспазіцыі размесціліся кнігі Кандрата Крапівы «Творы» (1934), П. Глебкі «Арка над акіянам» (1932), А. Якімовіча «Вершы» (1925), І. Гурскага «Дрыгва» (1928), П. Труса «Збор твораў» (1934) і інш.

У 2010 годзе бібліятэка атрымала ў дар ад нашага земляка Рыгора Блюміна, прафесара Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, кнігу «Царская дорога». Выданне каштоўнае тым, што было надрукаванае ў Славеніі, а для афармлення вокладкі выкарыстоўвалася алмазнае напыленне. За багатай вокладкай не менш багаты краязнаўчы матэрыял: яе першы раздзел прысвечаны Уздзенскаму краю.

Сярод самых мініяцюрных выданняў – кніга «Что посеешь, то и пожнеш или Детям и внукам в назидание». Сярод іншых выданняў – фотаальбом «Беларусь созидаящая» ў 2-х тамах, «Нацыянальны атлас Беларусі», фотаальбом «Белавежская пушча», «Метрыка Вялікага Княства Літоўскага» (копія канца XVI стагоддзя). Працягваюць экспазіцыю найбольш каляровыя кнігі: «Самые красивые и знаменитые музеи мира», «Семь чудес света», «100 великих загадок истории» М. Няпмношчага. І гэта далёка не ўся прадстаўленая літаратура.

Аксана ДРАЧАН,
дырэктар Уздзенскай ЦБС

Тэатралізаваная экскурсія па Курасоўшчыне (2011 год)

Фота Веры ПАК. ЛОНСКАЙ

Дому Гарэцкага — статус помніка

Ужо неаднаразова з'яўлялася інфармацыя аб праблеме вакол дома, у якім у 1920-я гг. у Горках, пад час працы ў сельскагаспадарчай акадэміі і літаратуразнаўца Максім Гарэцкі. Яго імя на праве стаіць побач з імёнамі Багдановіча, Купалы, Коласа. Горацкія краязнаўцы (асаблівае дзякуй Іллі Заранку) ініцыявалі прапанову па наданні будынку статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці, а Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры ў сваю чаргу звярнулася ў Міністэрства культуры з гэтай прапановаю. Абгрунтаванне да яе склаў Уладзімір Ліўшыц (дарэчы, даўні аўтар «КГ»).

Названы архітэктурны помнік – яскравы тыповы прыклад драўляных будынкаў XX ст.; да таго ж, звязаны з імем М. Гарэцкага, які аказаў значны ўплыў на ход развіцця беларускай культуры. Менавіта ў гэтым доме ў кватэры на другім паверсе ў 1926–1928 гг. жыў класік беларускай літаратуры, які працаваў у акадэміі загадчыкам кафедры беларускай мовы. На гэтым доме ў 1995 г. была ўсталяваная мемарыяльная дошка з адпаведнай інфармацыяй.

У Горках 18 лютага 1993 г. пад час рэспубліканскіх урачыстасцяў была адкрытая мемарыяльная дошка пісьменніку на корпусе № 4 Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі. Імя Максіма Гарэцкага прысвоенае Горацкай раённай бібліятэцы. У вёсцы Малая Багацькаўка быў створаны музей М. Гарэцкага, яму ўстаноўлены помнікі і мемарыяльныя дошкі ў Мінску, помнікі ў Вільні і Вязьме. У 1993 г. Белпошта выпусціла марку ў гонар пісьменніка. З 1995 г. у сельгас-

акадэміі працуе музей-кабінет, прысвечаны яму. У 2008 г. рэктарат акадэміі заснаваў стыпендыю імя Максіма Гарэцкага. Імя класіка носяць вуліцы ў Мінску, Горках і Мсціславе.

Дом у Горках па вуліцы Агранамічная, 3 – адзіны ў Беларусі захаваны матэрыяльны аб'ект, звязаны з імем Максіма Гарэцкага. Тут знаходзіцца адзіная кватэра Максіма Гарэцкага, у якой жыў ён і яго сям'я.

Грамадскасць Горак і Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі лічаць, што калі з кватэраў будуць выселеныя ў новыя кватэры жыхары гэтага дома, то можна ў ім размесціць музей-кватэру М. Гарэцкага.

На першым паверсе гэтага дома таксама можна стварыць музей, прысвечаны літаратурным традыцыям Горак, бо пра мястэчка, акадэмію і яе выхаванцаў пісалі Гаўрыла Дзяржавін, Антон Чэхаў, Павел Мельнікаў. Сюды дасылалі лісты Тарас Шчаўчэнка і Іван

Тургенеў (пра апошняга гл. № 12 «КГ» за гэты год). З Горак пісалі лісты Льву Талстому. Тут вучыўся Канстанцін Вераніцын – стваральнік знакамітай

паэмы «Тарас на Парнасе». У Горках вучыліся і працавалі пісьменнікі Л. Чарняўская, Ю. Гаўрук, С. Фамін, А. Вечар, Н. Тулупава. Сюды некалькі разоў прызджалі Янка Купала, Якуб Колас, Цішка Гартны, Уладзімір Караткевіч і многія іншыя. А яшчэ на горацкай зямлі нарадзіліся пісьменнікі В. Каваль, М. Булахаў, А. Каршуноў, Г. Шчарбатаў і Л. Разгон.

Можна ў гэтым доме размесціць і экспазіцыю пра тых вучоных, якія ў свой час жылі тут. А гэта вядомыя вучоныя: А. Афанасеў – глебазнаўца, акадэмік АН БССР, Г. Гарэцкі – доктар геолога-мінералагічных навук, акадэмік АН БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, М. Мышкін – вядомы фізік, прафесар і многія іншыя.

Паводле паведамлення
БДТАПГК

P.S. 26 сакавіка ў Горкі выехалі сябры Рады па ахове гісторыка-культурнай спадчыны з нагоды прапановы грамадскасці ўзяць дом, дзе жыў М. Гарэцкі, пад ахову дзяржавы. Па выніках іх паездкі «КГ» дасць інфармацыю.

Пакой, дзе жыў М. Гарэцкі

2012 – Год Беларускай Кнігі

«Як добра быць пісьменнікам...»

У сувязі з аб'яўленнем Года кнігі ўсе бібліятэкі раёна распрацавалі адмысловыя планы працы. Кніжныя выстаўкі, тэматычныя паліцы, круглыя сталы з удзелам пісьменнікаў, прэзентацыі – усё накіравана на прапаганду айчыннай літаратуры і далучэнне дзяцей да чытання.

Кухціцкая і Сямёнавіцкая сельскія бібліятэкі сумесна са школай правялі творчую сустрэчу з сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі Дзмітрыем Вінаградным. Праходзіла мерапрыемства ў рамках акцыі па прапагандзе сучаснай дзіцячай літаратуры «Сябруем з кнігай».

Дзмітрый Леанідавіч раскаваў пра сябе і пра свае кнігі, спыніўся на самых цікавых і адметных падзеях у сваёй творчасці. А іх у пісьменніка за апошнія

дзесяцігоддзі сабралася шмат. Ён піша і выдаецца не толькі ў нацыянальных выданнях, але дасылае свае творы і на міжнародныя конкурсы ў Расію ды іншыя краіны.

Дзеці ўважліва слухалі пісьменніка, калі ён чытаў свае вершы з яшчэ не надрукаванай, але ўжо гатовай да выдання трынаццатай дзіцячай кніжкі «Дружная сямейка». Смяяліся з забаўных вершаў пра жывёлаў і задавалі пытанні Дзмітрыю Леанідавічу.

Елізавета Быліна чытала свае вершы, якія яна дасылала на раённы конкурс «Навучыліся чытаць, будзем творы сачыняць» у газету «Чырвоная зорка», ініцыятарам правядзення якога стаў Д.Л. Вінаградаў. Ён праслухаў іх і даў парады, паказаў, як знайсці яго сайт у інтэрнэце і дасылаць яму пытанні

па электроннай пошце.

Напрыканцы сустрэчы бібліятэкарка Сямёнавіцкай сельскай бібліятэкі Марына Вячаславаўна Кароль шчыра падзякавала Дзмітрыю Леанідавічу за цікавую сустрэчу, уручыла сувенір, зроблены рукамі дзяцей, пажадала ад імя ўсіх прысутных далейшых творчых здзяйсненняў, здароўя і новых цікавых сустрэчаў.

А выходзячы з залы, адна маленькая дзяўчынка сказала: «Я ўпершыню ўбачыла пісьменніка, і ён мне вельмі спадабаўся. Як добра быць пісьменнікам і пісаць кнігі. Я абавязкова прачы-

таю кнігі Дзмітрыя Леанідавіча, якія ёсць у нашай бібліятэцы».

Людміла АСТРАВУХ,
бібліятэкарка Кухціцкай сельскай бібліятэкі, Уздзенскі раён

Знакавая падзея ў адукацыйна-культурным жыцці сталічнай вобласці адбылася 29 сакавіка. Узорны аматарскі калектыў «Берагіня» з Барысаўскага раёна прадставіў у Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі г. Мінска творчую справаздачу на наданне звання «Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь».

На суд шануючай атэстацыйнай камісіі ў прысутнасці намесніка міністра культуры Т. Стружэцкага былі прадстаўлены прэзентацыя дзейнасці калектыва ў прасторы і часе, выстаўка экспедыцыйных матэрыялаў і кнігазбору, выканальніцкае майстэрства «Берагіні». Аснову праграмы канцэрта склалі ўзоры аўтэнтычных танцаў, карагодаў, музыкі, песень, народнай прозы, запісаных ад мясцовых носбітаў традыцыйнай культуры.

Гісторыя фальклорнага гурта «Берагіня» бярэ пачатак у 1996 г. Нарадзіўся ён у сярэдняй школе вёскі Мётча, што на Барысаўшчыне. «Бацькамі-стваральнікамі» калектыву з'явіліся Мікола Козенка (мастацкі кіраўнік, ідэйны натхняльнік, навуковы кансультант і этнахарэограф) і Антаніна Абрамовіч (музычны кіраўнік, настаўніца). Асноўная мэта арганізацыі гурта – далучэнне дзяцей да традыцыйнай культуры свайго краю, у тым ліку інструментальнай музыкі, песень, побытавых танцаў, гульніаў, карагодаў, народнай прозы, дэкаратыўна-ўжыткавай творчасці.

Цікава, што і навучальная ўстанова, у якой прапісалася «Берагіня», мае сваю адметную гісторыю. Мётчанская школа была заснаваная ў

Антаніна Абрамовіч

Чарговая вышыня «Берагіні»

У скокі пусціліся і глядачы

1884 г. як школа пісьменнасці. Першым настаўнікам быў аднакурснік Якуба Коласа па Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі Іван Паўлавец. У 1931 г. школа стала сямігодкай, а ў 1952 г. – сярэдняй. У 2000 г. на базе школы створаны Мётчанскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад-сярэдняй школа Барысаўскага раёна. Праз пяць гадоў ад дня заснавання «Берагіні» ёй прысвоена званне «ўзорны аматарскі калектыў». Цяпер колькасць удзельнікаў асноўнага складу гурту і яго падрыхтоўчай групы складае 42 чалавекі. За час яго існавання шмат зроблена ў плане вывучэння, засваення і папулярызацыі традыцыйнай мастацкай культуры. Створаны музейны пакой этнічнай матэрыяльнай культуры «Этнагасцеўня», дзе змешчаны рэчы, знойдзеныя ў фальклорных экспедыцыях. Сабраная тэматычная бібліятэчная падборка па гісторыі, этнаграфіі і фальклору.

Кнігазбор «Берагіні» складаюць матэрыялы сістэмнай працы па вывучэнні гісторыка-культурнай спадчыны Мядоцкага краю і вынікаў дзейнасці «Берагіні». У Мётчы ладзяцца традыцыйныя «Мядоцкія чытанні», пад час якіх вучні маюць магчымасць не толькі падзяліцца вынікамі сваёй даследчыцкай дзейнасці, але і абмеркаваць іх з вядомымі ў краіне навукоўцамі НАН Беларусі і ВНУ: А. Рагулем, У. Конанам, Э. Дарашэвіч, Т. Варфаламеевай, Т. Валодзінай, Т. Кухаронак, А. Лозкам, В. Калацэем і інш. Таму не выпадкова менавіта ўзорны аматарскі калектыў «Берагіня» стаў ініцыятарам правядзення аднайменнага рэспубліканскага фестываля

валю фальклорнага мастацтва. Відовішчым накірункам дзейнасці з'яўляюцца канцэртныя выступленні сяброў «Берагіні». Гурт – удзельнік, дыпламант і лаўрэат шматлікіх рэспубліканскіх і міжнародных мерапрыемстваў і конкурсаў, мае свой «адметны твар» і на заліковым канцэрте прадэманстраваў свае дасягненні.

Як стала вядома з дасведчаных крыніцаў (бо журналістаў на абмеркаванні не дапусцілі), у выніку галасавання «Берагіня» атрымала званне «Заслужаны аматарскі калектыў». Аналіз размеркавання станоўчых і адмоўных галасоў выявіў пэўныя заканамернасці. Супраць былі прадстаўнікі Мінкультуры, Мінаблвыканкама, а таксама харэограф заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь «Белая Русь» А. Карповіч. Чаму? Таму, што ансамблевая танцы не былі

«прычасаныя», у якіх усе выканаўцы павінны быць аднолькавыя і не вылучацца з агульнага строю, як пры акадэмічным выкананні. Але жэта традыцыйны народны танец, а не заштампаваны «нумар» шматлікіх ансамбляў «песни и пляски», дзе народная творчасць прысутнічае толькі ў назве, і, па сутнасці, якія з'яўляюцца «пластычным матэрыялам» для ўвасаблення задумаў і фантазіяў іх кіраўнікоў, у якіх у рознай паслядоўнасці выконваюцца адны і тыя ж (з саветскіх часоў тыражаваныя) харэаграфічныя элементы. У аўтэнтычным танцы кожны выканаўца мае свой непаўторны твар; і ў гэтым – адметнасць фальклору. Высветлілася таксама і недасканаласць нарматыўнай базы. Крытэрыі, паводле якіх вызначаецца адпаведнасць выканальніцкага майстэрства, не падыходзяць да ацэнкі калектываў, якія выконваюць аўтэнтыку. На гэтым прыкладзе мы бачым, што зварот да вытокаў традыцыйнай народнай культуры не толькі садзейнічае яе захаванню для нашчадкаў, але і спрыяе ўдасканаленню сучаснай сістэмы ацэнкі накірункаў мастацтва.

Таму «КГ» шчыра віншуе кіраўнікоў і ўсіх удзельнікаў «Берагіні» з сапраўды (што б ні пярэчылі нязгодныя з гэтым!) заслужаным званнем. Бо «берагінец» ўжо даўно і без афіцыйных папяровых пацвярджэнняў узяліся на агульнанацыянальны ўзровень.

Сімвалічна, што «Берагіня» атрымала «нашпарт» заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь акурт у паўналецце (16 гадоў!). Дык пажадаем ёй і надалей плённа шчыраваць на ніве сапраўдных скарбаў беларускай культуры, якія годна вызначаюць нашу адметнасць у свеце.

К. ЦВІК
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

Зіму калыхалі, вясну адмыкалі...

Жыве родная мова і народныя традыцыі! У гэтым мог пераканацца кожны, хто завітаў 24 красавіка на свята «Гуканне вясны» ў Купалаўскі мемарыяльны запаведнік «Вязынка». З чыгуначнай станцыі і наваколля здалёк былі відаць аздобленыя дрэвы – традыцыйная прыкмета свята. Гойдаліся на ветры рознакаляровыя стужкі, калыхаліся на галінах пярэстыя папяровыя птушкі. Уздзельнікаў і гасцей цёпла віталі гаспадары Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы на чале з дырэктарам Аленай Ляшковіч. Свята аб'яднала ў вясновым карагодзе каля паўтысячы чалавек, паўсюль чулася беларуская мова, гучалі, пераліваліся песні-заклічкі – спявалі дзяўчаты і маладыя жанчыны, перадаючы песенную эстафету ад гурту да гурту. Гудзеў кірмаш разнастайных вырабаў майстроў дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, якія прапанавалі ўдзельнікам свята плён сваёй працы: кераміку, упрыгожванні, тканяныя паясы і іншае. Асаблівай папулярнасцю карысталіся цукеркі на палачках: пеўнічкі, медзведзянаты, вавёрачкі.

Другі год у арганізацыі свята ўдзельнічалі сябры Рэспубліканскага маладзёжнага

грамадскага аб'яднання «Студэнцкае этнаграфічнае таварыства» (СЭТ). Створанае ў 1998 годзе, яно яднае каля 900 сяброў рознага ўзросту і роду заняткаў. Асноўныя мэты таварыства – захаванне, развіццё і забеспячэнне пераемнасці беларускай аўтэнтчнай культурнай традыцыі. Акрамя папулярнага каштоўнасцяў традыцыйнай культуры яго сябры займаюцца навукова-даследчай працай. СЭТ правяло больш за 20 фальклорна-этнаграфічных экспедыцыяў па розных рэгіёнах Беларусі, стварыла ўласны навуковы архіў і этнаграфічны калекцыі. СЭТ з'яўляецца ініцыятарам і актыўным удзельнікам правядзення традыцыйных святаў і абрадаў у розных кутках краіны, арганізуе гурткі і майстар-класы па традыцыйным мастацтве, выдаюць кнігі па рамёствах. Дзякуючы даследчай працы папаўнення рэпертуар створанага пры таварыстве фальклорнага гурта «Горынь». Сёлета яны ўпершыню выканалі вяснову песню «Ой, хто з-за варот кліча» з запісаў Рэгіны Гамзюч, зробленых у в. Чэрнічы Жыткавіцкага раёна.

Разам з гуртом «Горынь» у Вязынцы «Зіму калыхалі і вясну адмыкалі» фальклорныя калектывы «Квецень», «Варган», «Княжыч», «Gu-

da», «Кудмень», «Dainava». Ладзіліся народныя танцы і моладзевыя гульні, запрашалася паспытаць беларускія рытуальныя вясновыя стравы харчэўня. Былі тут і жаўранкі з цеста, бліны, гарбата і нават прыгатаваная на вогнішчы прасяная каша.

Гапаўдны падарунак удзельнікам свята падрыхтавалі супрацоўнікі музея Янкі Купалы – у сядзібе адкрылася абноўленая экспазіцыя (аўтары навуковай канцэпцыі Наталля Стрыбульская і Марыя Барцова, мастак Генадзь Чысты). Паводле задумы аўтараў галоўная ўвага ў экспазіцыі адведзена гісторыі Вязынк – месца матчынай калыскі будучага песняра. Прадстаўлены матэрыялы ахопліваюць перыяд з 1882 па 1906 г. – з часу «нараджэння чалавека» да станаўлення асобы Яна Луцэвіча і «нараджэння паэта». Цэнтральнае месца ў першым экспазіцыйным пакоі займае стэнд, прысвечаны часу нараджэння маленькага Янкі – архаічнаму свята Купалле, часу цвіцення таямнічай папараць-кветкі. Афіцыйная прэзентацыя новай экспазіцыі адбудзецца ў красавіку.

Гэтае свята ўзняло настрой, зарадзіла гасцей станоўчымі эмоцыямі і пакінула вельмі добрыя ўражанні, за што дзякуем арганізатарам. І – чакаем наступнага.

Наш кар. Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Гукаем вясну разам!

Вядома, вясна імгненна ніколі не прыходзіць, яе ў народзе гукуюць доўга і настойліва, пачынаючы ад Стрэчання і заканчваючы Вялікаднём. Адзін з этапаў Гукання – свята Саракі (22 сакавіка). Гэтую нагоду выкарыстаў гомельскі філіял Веткаўскага музея народнай творчасці імя Ф. Шклярава, каб пазнаёміць моладзь з абрадам Гукання. У філіяле сабралася каля паўсотні чалавек, у асноўным школьнікі і студэнты. Напачатку ім быў прадаманстраваны фільм Янкі Крука «Гуканне вясны», які распавядае пра асаблівасці абраду ў вёсцы Тонез Лельчыцкага раёна.

Пасля азнаямлення з асноўнымі этапамі абраду і іх прызначэннем моладзь пад кіраўніцтвам супрацоўніка музея Пятра Цалкі хадзіла гукіць вясну ў лесапаркавую зону за раку Сож. Хлопцы расклалі вогнішча, а дзяўчаты вадзілі веснавыя карагоды вакол упрыгожанага дрэва, рабілі пудзіла зімы, падкідвалі на посцілцы печаных з цеста птушак, суправаджаючы дзею спевамі-загуканнямі.

Адмысловы каларыт Гуканню надавалі спевы сяброў моладзевай краязнаўчай арганізацыі «Талака», якія ведаюць багата веснавых песень Гомельшчыны.

Надыйшоў час і для абрадавай ежы – яечні. Пятро ледзь знайшоў спрытную дзяўчыну, якая б узялася яе прыгатаваць. Дзяўчаты саромеліся, ставіліся

да ўсяго хутчэй як глядачы, а не як удзельнікі.

Спальваецца пудзіла зімы, а разам з ім гарыць усё дрэннае, што было ў мінулым годзе. Удзельнікі Гукання збіраюць рэчы і ідуць на супрацьлеглы бок Сожа, каб зноўку вярнуцца ў штодзённую гарадскую мітусню.

Паводле слоў Пятра Цалкі, для арганізатараў было галоўным, «...каб людзі, якія да нас далучыліся, пабачылі сапраўднае свята з сапраўднымі спевамі ў адмыслова прызначаны для гэтага дзень. Усё гэта магчыма было ажыццявіць дзякуючы «Талаце». Прагляд жа фільма быў прадаманстраваны з мэтай паказаць, што мы не робім нешта новае, што абрад насамрэч існаваў і існуе, і самі мы нічога не прыдумалі».

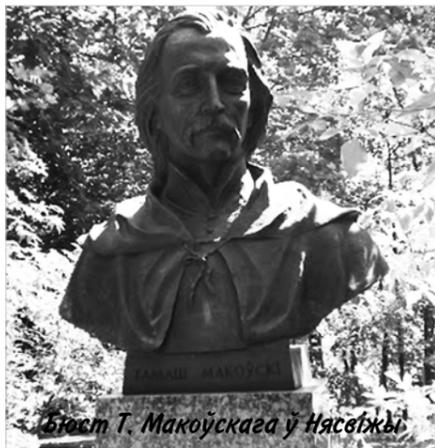
Валянціна МІРОНАВА, г. Гомель

Наш Тамаш

Хто такі Тамаш Макоўскі і якое значэнне мае для гісторыі і культуры Беларусі? На такое пытанне сёння, напэўна, не адкажа пераважная большасць адукаваных беларусаў, ужо не кажучы пра тых, хто наогул мала чым цікавіцца. А ведаць такога чалавека ў нас абавязкова мусіць кожны. Гаворка ідзе пра складальніка мапаў, гравёра і рысавальшчыка. Нарадзіўся Т. Макоўскі ў 1562 г. (паводле іншых звестак – у 1575 г.), як мяркуецца, у Гданьску. У 1600–1611 гг. служыў у князя М.К. Радзівіла Сіроткі. Жыў Макоўскі пераважна ў Нясвіжы.

У гісторыі беларускай геаграфіі і картаграфіі існуе такое паняцце, як «мапа Макоўскага». Рэч у тым, што ён упершыню выгравіраваў дакладную мапу ВКЛ, якая была выдадзена ў 1613 г. у Амстэрдаме пад назвай «Вялікае Княства Літоўскае з шматлікімі краямі, якія яму належаць, падрабязна апісанае. Найсвяцейшаму і найвышэйшаму валадару і пану Мікалаю Крыштафу Радзівілу Божай ласкай князю на Оліцы і Нясвіжы, князю Святой Рымскай імперыі,

Бюст Т. Макоўскага ў Нясвіжы

графу на Шылаўцы і Міры, рыцару Святой Труны ў Ерусаліме і інш., чым стараннем ды коштам гэтая праца выйшла ў свет».

Бадай, у гэтым ёсць яго найбольшае значэнне для Беларусі. Але нельга і прыніжаць важнасць для нас Макоў-

скага-гравёра. Сярод яго працаў – выявы беларускіх мясцінаў, ілюстрацыйныя гравюры да падзеяў вайны Рэчы Паспалітай з Маскоўскай дзяржавай (1609–1618), план Масквы, выявы магнацкіх гербаў ды інш. Віды гарадоў, якія ён рабіў, вызначаюцца асаблівай дакладнасцю. Акрамя таго, Макоўскі гравіраваў партрэты. Напрыклад, у кнізе «Статут Вялікага Княства Літоўскага» (Вільня, 1619) захаваны партрэт Жыгімонта III. Памёр Т. Макоўскі ў 1630 г.

Магчыма, далейшыя пошукі прывядуць да новых знаходак невядомай творчай спадчыны слаўнага беларускага мастака, больш дакладных звестак пра яго жыццё, звязаных з ім дакументаў. А сёння ў Нясвіжы заслужана красуецца бюст Тамаша Макоўскага. У XXI ст. перавыдавалася ўжо яго мапа. Вядома ж, найбольш поўным ушанаваннем яго памяці стала б наданне вуліцам Мінска, Нясвіжа і іншым імя Тамаша Макоўскага. У Расіі ў XIX–XX стст. былі жывапісцы браты К. і У. Макоўскія, у Польшчы – жывапісец Ю.Т. Макоўскі, але для нас, беларусаў, мастак Макоўскі – перш за ўсё наш Тамаш.

Генадзь КАЖАМЯКІН

Гравюра Т. Макоўскага да кнігі М.К. Дарагастайскага «Гініка» (Кракаў, 1603 г.)

Здрада ці памылка?

Пасля няўдалага нападу на Аляксандра II рэвалюцыянера-тэрарыста Дзмітрыя Кіракозава, што адбыўся 4 красавіка 1866 года, царскі ўрад вышаў на помслівы шлях справы са сваімі ворагамі і вырашыў знішчыць не менш ненавісны часопіс «Современник» (маўляў, крыніцу рэвалюцыйнай прапаганды). Вярхоўным следчым быў прызначаны сумнавадомы граф М.М. Мураўёў, якога за жорсткасць прызвалі «вешацелем».

не в стихах, и просил позволения его прочитать. По прочтению он просил Муравьева напечатать это стихотворение. Муравьев отвечал, что по его мнению, напечатание стихотворения было бы бесполезно, но так как оно составляет собственность Некрасова, то последний может располагать им по своему усмотрению. Это крайне неловкая и неуместная выходка Некрасова очень не понравилась большей части членов клуба».

Сапраўды, учынак Някрасава выклікаў не толькі неза-

М.Н. Муравьева двенадцать стихов, за это даже Катков меня обругал в «Московских ведомостях», а уж о г. Буренине и говорит нечего». Дарэчы, неабходна адзначыць, што Міхаіл Каткоў у 1860-х гадах быў адным са стаўпоў рэакцыйнай публіцыстыкі, ён выдаваў часопіс «Русский вестник» і газету «Московские ведомости».

Але з разуменнем паставіліся да гэтага памылковага ўчынку Някрасава яго сябры і палітчыкі па часопісу «Современник». Сярод іх можна назваць імя В.І. Неміровіча-Данчанкі – вядомага публіцыста, аўтара цудоўных пунявых нататак і фельетонаў, які ўвайшоў у рускую літаратуру з дапамогай М.А. Някрасава і яго часопіса. «Не нам, – пісаў Васіль Іванавіч, – не нам судить ошибку человека, спасавшего этим благороднейшее дело своего журнала и добрую сотню сотрудников и рабочих, между которыми были такие, именами которых до днесь гордится вся Россия и каждый русский. Некрасов читал свои стихи в Английском клубе, на обеде, данном Муравьеву, не предавал, а спасал. И потом

Англійскі клуб у апісаньня ў артыкуле часы

Неўзабаве пасля гэтага прызначэння 16 красавіка ў Англійскім клубе Санкт-Пецярбурга адбыўся святочны абед у гонар М.М. Мураўёва. На ім здарылася падзея, якая выклікала здзіўленне не толькі прысутных, але і ўсяго расійскага грамадства. Вось што раскаваў пра гэты выпадак сведка падзеі, ваенны інжынер, сенатар, барон А.І. Дэльвіг: «После обеда, когда Муравьев сидел со мной и другими членами

даволенасць ўдзельнікаў абеду, але рэзка адмоўную рэакцыю герцагаўскага «Колокола», а таксама дэмакратычных колаў Расіі. Вось што пісаў з гэтай нагоды адзін з супрацоўнікаў часопіса «Современник» Рыгор Елісееў: «Напрасно Некрасов хотел перед нами оправдаться, напрасно читал стихотворение, сказанное перед Муравьевым, указывая, что в нём нет противного в нашей честности. Весь смысл стихотворения заключался, помнится, в том, что поэт, обращаясь к Муравьеву, говорил: «Разыщи виновников в казнях их». Другого, конечно, и сказать было нельзя, уж если начал говорить приветствие следователю. Но нам претила сама инициатива и факт такого приветствия, высказанного, очевидно, трусостью. Конечно, мы все трусили не менее Некрасова, и прими граф Муравьев приветствие Некрасова благосклонно, мы бы извинили Некрасову его трусость. Теперь же мы были непреклонны в нашей честности, и он погиб в нашем мнении навсегда. А мы были тогда для Некрасова целый мир. Что мир! Больше целого мира. Мы были для него всё!»

Сам жа Някрасаў у аўтабіяграфічных заўвагах пісаў: «В известной год, в известном обстоятельстве я сказал

Р. Елісееў

цельми потоками покояной крови смыл эту – не измению, а ошибку...».

Тут В.І. Неміровіч-Данчанка меў на ўвазе «покояные стихи» М.А. Някрасава: «Ликует враг, молчит в недоумении...», «Зачем меня на части рвете...», «Умру я скоро. Жалкое наследство...» і іншыя. Адно з іх заканчваецца так:

За то, что я остался
одиноким,
Что я ни в ком
опоры не имел,
Что я, друзей теряя
с каждым годом,
Встречал врагов всё больше
на пути,
За каплю крови,
общую с народом,
Прости меня, о родина,
прости!

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ

М. Някрасаў

в галерее при входе в столовую залу, к нему подошёл издатель журнала «Современник», известный поэт Некрасов, об убеждениях которого правительство имело очень дурное мнение. Некрасов сказал Муравьеву, что он написал ему посла-

Экзамен на правы кіроўцы – па-беларуску

Падзеяй, якая не засталася незаўважанай у беларускамоўным асяродку, стаў выхад першага выдання **Правілаў дарожнага руху Рэспублікі Беларусь на беларускай мове. Пераклад выканалі сябры ГА «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны», супрацоўнікі Інстытута мовы і літаратуры НАН Беларусі, а таксама Святлана і Юрась Гецэвічы. Выданне кнігі ажыццявіў індывідуальны прадпрымальнік Уладзімір Сіўчыкаў.**

Як паведаміла журналістам на прэзентацыі выдання каардынатар праекта, першы намеснік старшыні ТБМ Алена Анісім, падрыхтаваная ўжо электронная версія канспекта па вывучэнні Правілаў дарожнага руху на беларускай мове, а таксама запланавана падрыхтаваць тэставыя матэрыялы для беларускамоўнага экзамену на правы кіроўцы.

Варта дадаць, што электронная версія правілаў змешчана і на інтэрнэт-партале Таварыства: tbn-mova.by. Свае заўвагі па тэксце можна дасылаць па электроннай ці звычайнай пошце на адрас сядзібы.

ПРАВИЛЫ ДАРОЖНАГА РУХУ

РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Даведачнае выданне пакуль з'яўляецца неафіцыйным. Магчыма, таму наклад яго зусім невялікі – усяго 200 экзэмпляраў. Але старшыня ТБМ Алег Трусаў мяркуе, што пасля неабходных узгадненняў і лінгвістычных экспертызаў да восені гэтага года будзе падрыхтавана наступнае выданне правілаў ужо масавым накладам.

Правілы дарожнага руху стануць афіцыйным дакументам пасля зацвярджэння ўказам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Алесь САЧАНКА

У тэатры «Зьніч»

9 красавіка на сцэне лялечнага мнаспектакля для маленькіх глядачоў А. Вольскага «Граф Глінскі-Папялінскі». Незвычайная гісторыя адбылася з сябрамі – хлопцам Марцінам і катом Максімам. Пасля розных перепетыяў прыгодніцкага лёсу і пры разумных паводзінах ката Максіма хлопец Марцін ператварыўся ў Графа Глінскага-Папялінскага. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо. Пачатак а 15-й.

10 красавіка на суд маленькіх глядачоў будзе прадстаўлены лялечны мнаспектакль Л. Ніцой «Ярыкі Дракон» у выкананні аўтара інсцэніроўкі Леаніда Сідарэвіча. Пачатак а 15-й.

11 красавіка на сцэне мнаспектакля для маленькіх глядачоў «Вясёлая карусель» А. Вольскага. У спектаклі выкарыстаныя самыя яскравыя творы паэта. Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, музычнае суправаджэнне Дар'і Мяцеж (цымбалы). Пачатак спектакля а 15-й.

Увечары гэтага дня ўвазе наведнікаў прапануецца

мнаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці У. Караткевіча «Сівая легенда». Выканаўца заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлетаў. Пачатак а 19-й.

12 красавіка маленькіх глядачы завітаюць у госці да галоўных герояў мнаспектакля Л. Ніцой «Ярыкі Дракон». Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца Леанід Сідарэвіч. Пачатак а 15-й.

13 красавіка на сцэне тэатра рамантычнай манаопера А. Залётнева «Адзінокі птах», якая распавядае пра жыццё і смерць Адама Міцкевіча. Выканаўцы лаўрэат міжнародных конкурсаў Андрэй Марозаў і аўтар лібрэта, рэжысёр-пастановшчык Галіна Дзясгілева. Пачатак а 15-й.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастановкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

Традыцыі і сучаснасць

ПАГЛЯДЗІ НА НЕБА і... зразумееш сутнасць

«Panapieba» – «71», Мн., 2011, «БМАgroup»/«Vigma»

Яшчэ з год-паўтара таму два хлопчыкі (Яўген Батурля і Юры Касцень ці для сваіх Сведак і Хвядот), аб'яднаныя назвай «Panapieba», сціпла тусаваліся на ўсіх рэп-канцэртах «БМА-group», шукаючы поле для засеву сваіх навагарскіх эксперыментаў. Яны казалі, што рэп трэба рабіць іначэй, і яны дакладна ведаюць як. І ўсё ж неяк удалося юнакам пераканаць кіраўніка «БМА-group» Віталія Супрановіча і... вось ужо той выдае другі іхні альбом, залучыўшы да супрацоўніцтва яшчэ і фірму «Vigma». Дзіўная назва альбома «71» апынулася толькі фіксацыяй тэлефонага кода роднага горада новых рэп-зорак – Вілейкі. Але змест альбома яшчэ цікавей за назву.

Прызнацца, я не адразу ўлавіў тэму поклічу «малой радзімы», бо ў памяці было захапленне польскім рокам 1980-х, дзе метал-бэнд «TSA» бянтэжыў фанаў песняй «51». Але там была не радзіма, а сакрэтны аб'ект – легендарная Area'51 у Невадзе.

Не будзем залішне пераймацца рэперскімі жарцікамі, але менавіта альбом «71» вілейскага рэп-гурта «Panapieba» сімвалічна стаў апошнім музычным выданнем у Беларусі за 2011 год (афіцыйная дата рэлізу 30 снежня). І ўжо перад Новым годам дыскусія пра яго запоўнілі некаторыя беларускія сайты. Ажывілася і гандлёвая сетка кампаніі «Vigma», хоць першыя прэзентацыі планаваліся толькі на вясну.

Так, цяпер гэта паўнаватрасныя зоркі, якія маюць у творчым багажы не толькі прывабны і модны выдавецкі прадукт (першы альбом ззяў мележаўскай назвай «На балодце»), але і шырокі спектр водгукаў прэсы: ад падлеткавага часопіса «Бярозка» да тоўстага альманаха «Верасень». І хоць Хвядот паспеў змяніць мянушку на SP Kava, ён усё адно застаўся пазнавальнай асобай моднага праекта. А ў чым жа сакрэт іхняй прыцягальнасці?

Для мяне асабіста найперш кінулася на ўвагу ўзмацненне самога паэтычнага складніка рэп-творчасці. Вось як выяўлены канфлікт

пакаленняў («Буйкі»), калі бацькі, не разумеючы сваіх нашчадкаў, просяць іх «перастаць»:
*Мама, прыйдзе час,
 перастанем мы,
 Перабесімся,
 станем сталымі,
 А пакуль, калі ласка,
 адстань ад мяне!..
 Я яшчэ пажыву хістаннямі.*

Ды гэта проста неа-Сыс&Караткевіч! Чапляе ўжо прычтанні, як толькі бачыш гэты фрагмент. А які там ва-

кал прадэманстравала таямнічая Наталіка – ну не горш за госцю з Маямі Караліну Хіменэз у першым альбоме. Дый тэматычна «Panapieba» дэманструе такі шырокі дыяпазон ахопу, што на любой «Рэп-Каранацыі», каб такая была ў Беларусі, іх назвалі б каралямі музыка-паэтычнай публіцыстыкі («Мой раён», «Галоўнае», «Не веру», «Свой»). І вось тут асобная зачэпка «Panapieba», бо пачуцце ў альбоме не механічны паў-

тор стандартных бітаў, а жывую музычную гукатворчасць. Усё так свежанька, мілагучна і ўтульна, а пры ўсім тым надзвычай энергетычна.

Выразнай удачай «Panapieba» трэба прызнаць і іхні кавэр «Трываю» панк-гурта «Neuro Dubel», праз які меламены назвалі гэтае змяшанне стыляў беларускім «Limp Bizkit». Маладзенька ўсё ж не сапсаваў класіку беларускага панка.

Трэк «Становімся мацней» многім падасца знаёмым, бо ўвесь 2011 год гэты хіт быў найбольш упадабаным нумарам канцэртных выступаў гурта. Мо'яны прывабілі многіх рэцэнзентаў трапнай жыццёвай высновай – «свінні бываюць сытымі, але не бываюць гурманамі». А мяне тут крапнулі цытаты з беларускай класікі. Напрыклад, «Смяецца той, хто смяецца апошнім» Андрэя Макаёнка. У іх заўжды то Мележ («На балодце»), то Макаёнак, то Караткевіч.

Як сапраўдны калекцыянер, спанатрыў у сваіх дысках пэўны дыялог беларускіх ар-

тыстаў. Калі берасцейскі гурт «Сцяна» завяршае альбом «Кропка невяртання» сімвалічным зонгам «Працяг будзе», а іхнія магілёўскія калегі «Mauzer», наадварот, збынтожылі фанаў «Апошняй песняй» напрыканцы свайго другога альбома, дык як не парадавацца фінальнай заяве альбома «71» – «Гэта не ўсё». Вось дзе крыніца аптымізму.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

це вокны і дзверы, каб паменшыць патак паветра. Пры з'яўленні агню на газавым балоне пастарайцеся закрыць кран, папярэдне абкруціўшы рукі мокрай анучкай, толькі не задувайце агонь – можа адбыцца выбух. Не рухайце балон з газам – ад самага малага штуршка ён можа выбухнуць, лепш яго накрыйце мокрай тканінаю.

Калі патушыць пажар самастойна не атрымаецца, выйдзіце з памяшкання і прычыніце дзверы. А калі эвакуацыя немагчымая, выходзьце на балкон і клічце на дапамогу.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
 інспектар ЦРАНС
 г. Мінска

(Заканчэнне. Пачатак у №9–12)

У 1914 г. Антон Ягоравіч быў правадзейным членам Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі. Месцам яго жыхарства ўсправадчы таварыства паказаны адрас: Петраград, вул. Фантанка, 24. Верагодна, што пры набліжэнні нямецкай арміі да Наваградскага павета ўвосень 1915 г. Антон Ягоравіч з'ехаў у Петраград. Яму ўжо быў сёмы дзясятак. Далейшы лёс невядомы. Дзяцей у яго не было.

Маёнтак Сэрвач апынуўся ў руках у Юзэфа Галацінскага, былога ад'ютанта Рызенкампа, таксама выхадца з Санкт-Пецярбурга, якому за ўдзел у савецка-польскай вайне 1920 г. на баку Пілсудскага ён і быў аддадзены. Галацінскі пабраўся з дачкою суседняга памешчыка. У яго былі два сыны: Юрэк і Ян. Апошні служыў у польскай арміі, быў паранены ў 1939 г. пад час баёў з немцамі, яму ампутавалі руку. У Вялікую Айчынную вайну, як успамінаў найстарэйшы жыхар Кайшоўкі Міхаіл Пятровіч Руды, быў у Арміі Краёвай.

Юзэф Галацінскі па невядомых матывах у 1943 г. разам з карэліцкім доктарам Лявіцкім наклаў на сябе рукі – прыняў атруту.

Такім чынам, устаноўленыя ўсе ўладальнікі маёнтка Сэрвач. Засталося даведацца, хто быў пахаваны ў капліцы, над кім здзекаваўся вандал у чалавечым абліччы. Пасля будаўніцтва капліцы ў 1851 г. у ёй былі змешчаныя труны Язэпа Несялоўскага і яго жонкі Кацярыны. Гэта засведчана ў візітах (рэвізіях) Варанчанскага касцёла, што праводзіліся каталіцкімі дэканатамі.

У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі захоўваецца метрычная выписка пра смерць жонкі Антона Ануфрыевіча Несялоўскага: «Ганна Восіпаўна Несялоўская памерла ад старасці 7 жніўня 1872 у маёнтку Сэрвач. Ад роду 77 гадоў. Засталіся дзеці: сын Аўгустын, дачкі Людвіка, Юзэфа, Юлія і Марыя. Пахаваная 10 жніўня ў маёнтку Сэрвач біскупам Юстынам Кодзь, адміністратарам Варанчанскага касцёла».

Памерлы ў 1851 г. сын Ганны Казімір (паводле выпіскі з метрычнай кнігі) быў пахаваны на Варанчанскіх могілках. Сын Аўгустын памёр у 1894 г. і пахаваны ў маёнтку Сэрвач. Дачкі Ганны пасля замужжа ў маёнтку не жылі.

Вось такой была гісторыя Несялоўскіх, а з ёй і таямніца Сэрвацкай капліцы.

У канцы варта сказаць, што багаты і вялікі архіў апошняга наваградскага ваяводы Іосіфа Несялоўскага і яго роду доўгі час захоўваўся спачатку ў яго рэзідэнцыі ў Варончы, а потым у Сэрвачы, згарэў у Кракаве ў апошняю вайну. Прыгаданы тут дакументы, што захаваліся ў нашым архіве, дазволілі распавесці не толькі пра таямніцы капліцы, але і пра выдатнага дзяржаўнага і грамадскага дзеяча Наваградчыны і ВКЛ, якім быў І. Несялоўскі.

Неабходна дадаць, што капліца была прыпісанай да Варанчанскага касцёла, у ёй праводзілася імша. На гэта хочацца звярнуць увагу мясцовай каталіцкай курыі, нагадаць, што існаваннем касцёла ў Варончы яго вернікі абавязаныя Несялоўскім – яго будаўнікам і фундатарам. Напэўна, знойдуцца людзі, якія пахаваюць іх належна пасля ўчынку вандалізму.

Цяпер, калі тайна капліцы раскрытая, мае сэнс падумаць аб мерах па захаванні ў памяці нашчадкаў гэтых мясцінаў і нашага славагата земляка, выдатнага грамадскага і дзяржаўнага дзеяча, апошняга наваградскага ваяводы Іосіфа Несялоўскага. У 2014 годзе споўніцца 200 гадоў з дня яго смерці. Было б добра, калі мясцовыя ўлады Наваградскага і Карэліцкага раёнаў, уся грамадскасць паклапацілася пра гэтую дату. Можна адной з вуліцаў Наваградка надаць імя Несялоўскага, правесці аднайменныя чытанні, знайсці невялікія сродкі для аднаўлення капліцы, а на месцы, дзе знаходзіўся сэрвацкі двор, уладкаваць памятны знак. Добра было б аднавіць памятную дошку на Варанчанскім касцёле, якая была прысвечаная датам жыцця і дзейнасці рода Несялоўскіх. А ў мясцовых краязнаўчых музеях зрабіць адпаведную экспазіцыю.

На шчасце, капліца знаходзіцца ў такім стане, калі яе можна малымі сродкамі адрамантаваць, надаць ёй статус помніка. Капліца, лінія нямецкіх ваенных умацаванняў Першай сусветнай вайны, Асташын Яна Булгака, аграгарадок Цырын, Варонча з касцёлам і старадаўнімі каталіцкімі могілкамі, Райца з царквой і сядзібна-паркавымі забудовамі Раецкіх, возера Свіцязь – вельмі цікавае дапаўненне да турыстычнага маршруту «Нясвіж–Мір–Карэлічы–Навагрудак».

Мікалай ГЛАДКІ, інжынер-будаўнік, краязнаўца

Непаслухмяны газ

Каб пазбегнуць адмоўных вынікаў пасля карыстання газам, запомніце наступныя правілы. Не варта пакідаць без нагляду газавыя пліты, што працуюць, не сушыць бялізну над газавай плітою. Каб вызначыць уцечку газу, неабходна змачыць паверхню газавых трубаў мыльнай вадою – на месцы ўцечкі з'явіцца пазуркі. Пры моцнай уцечцы газ выходзіць са свістам, а таксама на месцы ўцечкі пах газу становіцца мацнейшым. Нельга шукаць месца ўцечкі з дапамогай адкрытага агню.

Калі ж узнік пажар, то неабходна адразу выклікаць службу

выратавання па тэлефоне 101 і аварыйную газавую службу. Пры вялікай колькасці газу прыцісніце да твару мокрую анучку, каб не атруціцца, зайдзіце на кухню і перакрыце кран падачы газу. Калі гэтага зрабіць не атрымаецца, выводзьце ўсіх сямейнікаў на вуліцу, акажыце дапамогу пацярпелым.

Старайцеся патушыць пажар сродкамі, што ёсць пад рукой: вада, пясок, вогнетушыцель, мокрая тканіна. Калі прысутнічае небяспека ад электрычнасці, адключыце электраэнергію на шчытку электралічыльніка. Пад час пажару не адчыняй-

«Касмічная» крыжаванка

Уздоўж

5. «Дабравешчанне святое, // Пашлі сонейка залатое, // Каб зямелька адышла // Ды вясна да нас прыйшла» (з вяснянкі). 6. Назва планеты Фобас, спадарожніка Марса, у перакладзе на беларускую мову. 8. Права прыток Бярэзіны ў раёне Рэчыцы. 9. Аляксей Лётчык-касманавт, які першы ў свеце (1965 г.) выйшаў з касмічнага карабля ў адкрыты космас. 12. З высокай дарогі глядзіць бычок крутарогі (заг.). 13. Назва амерыканскай праграмы даследавання Марса, Венеры, Меркурыя. 14. ... святая ўсё прымае (прык.). 17. «... на бязважасць». Кніга пра палёты ў космас лётчыка-касманавта Пятра Клімука, ураджэнца Брэсцкага раёна. 19. Адгалінаванне ў чым-небудзь. 21. Назва першай арбітальнай станцыі СССР. 22. Стручковая расліна, па сцябліне якой герой беларускай казкі трапляе на неба. 23. Тое, што і шлем. 24. «Працуюць ... ў космасе // Спакойна, як у полі». З верша Міколы Маляўкі «Спяваюць пеўні ў космасе». 26. «... міру». Назва двухгадовай паездкі

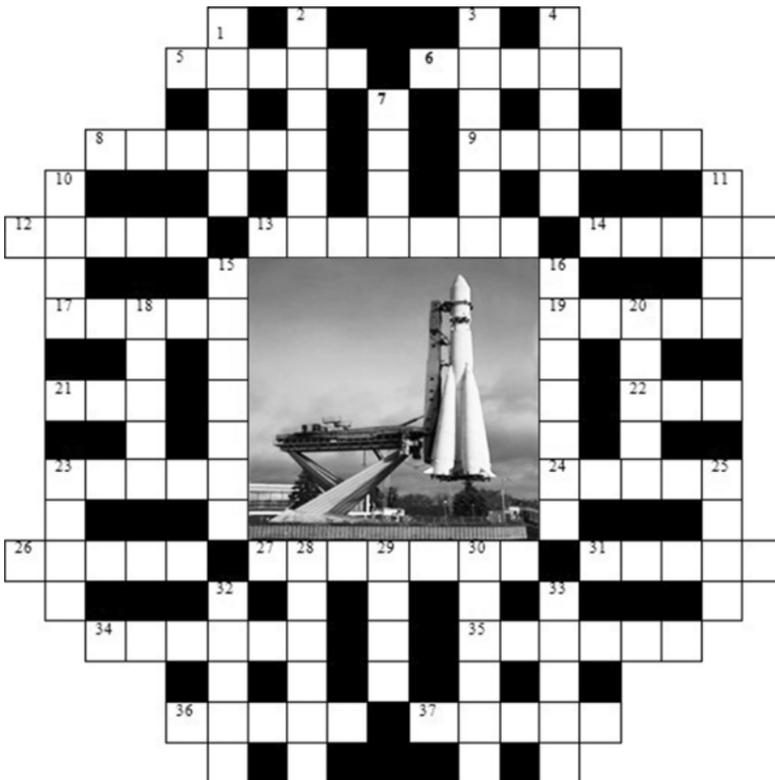
(1961–1962) першага ў свеце лётчыка-касманавта Юрыя Гагарына па краінах і кантынентах свету. 27. Перамяшчэнне, адсоўванне каго-, чаго-небудзь. 31. Адна з беларускіх назваў сузор'я Арыён. 34. Упадзіна, акружаная кальцавымі валамі ў ландшафце Марса, Месяца і іншых планетаў. 35. Шостая па адлегласці ад сонца планета сонечнай сістэмы. 36. «... вышыні». Верш Віктара Гардзея, прысвечаны савецкаму касманавту Уладзіміру Камарову («Чакалі неба ...»). 37. Назва асвятляльнай тэатральнай апаратуры.

Упоперак

1. «Слава, гонар, любоў Беларусі, // Прыязджай на радзіму, ...». З верша Генадзя Бураўкіна «Пісьмо Пятру Клімуку з заснежанай Камароўкі». 2. Зорка, што падае. 3. Майстэрня мастака, фатографа, скульптара. 4. Адна з беларускіх назваў сузор'я Вялікай Мядзведзіцы. 7. «... блакітнай планеты». Кніга першай у свеце жанчыны-касманавта Валянціны Церашко-

вай, бацькі якой – ураджэнцы Беларусі. 10. «Век новы расшае загадкі Сусвету – // І ў ... нач-

ное ляцяць караблі». З верша Ніны Аксёнчык «Зоркі». 11. Адна бітак ног касманавтаў на па-

верхні Месяца ці іншай планеты. 15. «... крылы дала». Кніга лётчыка-касманавта Уладзіміра Кавалёнка, ураджэнца Крупскага раёна. 16. Герметычна закрытае ёмішка касмічнага лятальнага апарату. 18. Спешыная сумесная праца. 20. Вонкавая частка кола. 23. Ота Прозвішча выдатнага савецкага астранома, матэматыка, геофізіка, палярніка, ураджэнца Магілёва; яго імем названа малая планета, кратары на Марсе і Месяцы і шэраг географічных аб'ектаў. 25. У старажытнагрэчаскай міфалогіі юнак, які імкнуўся даляцець да Сонца. 28. «... ў космас». Кніга Юрыя Гагарына, у якой касманавт распавядае пра сваё жыццё. 29. ... Драздовіч. Імя выдатнага беларускага мастака, скульптара, археолага, аўтара кнігі па астраноміі «Нябесныя бегі»; многія карціны мастака прысвечаны космасу. 30. «Чалавек сягнуўу...!» // «Чалавек ступіў на Месяц!» – // па неадцятай пупавіне // вяртаецца пакорліва назад». З верша Алеся Каско «Чалавек дасюль яшчэ ў зародку». 32. Момент узлёту касмічнага карабля. 33. Лятальны апарат казачнай Бабы-Ягі.

Склад
Лявон
ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАЗЫР – (заканчэнне артыкула). 28 студзеня 1577 г. кароль Рэчы Паспалітай Стафан Баторый падпісаў грамату аб наданні Мазыру магдэбургскага права. У 1613 г. быў абвешчаны валам з 7 вежамі і фартамі. У 1610 г. кароль польскі Жыгімонт III Ваза зацвердзіў герб горада – на блакітным фоне чорны арол з распасцёртымі крыламі.

У 1615 г. кароль выдаў фундуш на першы ў Мазыры касцёл, а ў 1616 г. яго будаўніцтва было завершанае. Пры касцёле дзейнічала езуіцкая місія, а з 1726 г. – і школа. У кастрычніку 1615 г. гараджане ўзнялі бунт супраць замкавай адміністрацыі, а ў 1616 г. – супраць прынца Цярыянаў уніі.

У выніку ваенных дзеянняў 1648–1667 гг. Мазырскі павет страціў 56,3% дымоў і 59% насельніцтва. Гандлёвыя сувязі пастаянна пашыраліся, аб чым сведчаць знойдзеныя тут манетныя скарбы розных стагоддзяў: дынары ВКЛ, соліды Рэчы Паспалітай, манеты Прусіі і Прыбалтыкі, Чэхіі, ВКЛ і Польшчы, залаты дукат Галандыі.

У 1645 г. узведзены Бернардзінскі кляштар, пазней пабудаваны Марыявіцкі і Тэрыянаў кляштары (мужчынскі і жаночы). У 1760–1775 гг. на месцы драўлянага храма ўзведзены мураваны касцёл пры кляштары бернардзінцаў (у XIX ст. перададзены праваслаўным). Для планіроўкі горада таго часу характэрная веерная сістэма – вуліцы разыходзіліся

ад рыначнай плошчы ў розных напрамках.

Пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай (1793) у складзе Расійскай Імперыі, у 1793–1796 гг. – у Мінскім намесніцтве, затым у Мінскай губерні (да 1921). У 1812 г. у час наступлення войск Напалеона ў горадзе размяшчаліся рускія войскі генерала Ф.Ф. Эртля. У 1825 г. больш за 2 900 жыхароў, 530 драўляных і 3 мураваных дамы, 2 манастылеграфныя сувязь з Мінскам. У 1885 г. заснаваная запалкавая фабрыка «Маланка», на хутары Целепуны (цяпер у межах горада) працавала фанерная фабрыка «Прыма» А. Лур'е.

Пасля здачы ў эксплуатацыю ў 1916 г. чыгуначнай лініі Калінкавічы–Оўруч пачала дзейнічаць чыгуначная станцыя. Паводле перапісу 1897 г. – 628 двароў, 7 339 жыхароў, 4 царквы, 2 капліцы, 4 яўрэйскія малітоўныя дамы, сінагога, бальніца, паштова-тэлеграфная кантора, прыстань, прагімназія, 1-класнае прыходскае і прыватнае жаночае 2-класнае вучылішчы, піваварны завод, майстэрня па апрацоўцы скураў, 170 крамаў, 3 крупадзёркі, маслабойня, 13 заезных дамоў, 8 корчмаў, 3 вінныя крамы. У 1904 г. 1 210 жылых будынкаў, у т.л. 102 мураваных. Горад асвятлялі 50 газавых ліхтароў, дзейнічаў водаправод.

У 1907 г. адкрытая жаночая гімназія на базе жаночага вучылішча (заснавана ў 1860 г.). У 1908 г. было 10 395 жыхароў.

Аднаўленне гаспадаркі адбывалася

даволі хутка. У 1921 г. працавалі лесапільны, фанерны і гарбарны заводы, друкарня. Развівалася саматужная прамысловасць. У 1932 г. адкрылася першая ў Беларусі авіялінія Мінск–Глуск–Парычы–Мазыр. У 1935 г. працавалі адноўлены і ў апошнія дзесяцігоддзі новабудаваныя электрастанцыя (1920), лесапільная (1918), шпала-гантарэжны (1932) і фанерны (1901) заводы, мэблевая фабрыка (1930), мясакамбінат (1932), паравы млын (1917), кавальская, кравецкая, шавецкая, панчошная арцелі і інш. У 1935 г. адкрыўся калгасна-саўгасны тэатр (у 1938–1941 гг. Палескі абласны драматычны тэатр, у 1939 г. прысвоенае імя Янкі Купалы).

З 27 верасня 1938 г. горад абласнога падпарадкавання. З 15 студзеня 1938 г. да 8 студзеня 1954 г. цэнтр Палескай вобласці. У 1939 г. 17 600 жыхароў.

У Вялікую Айчынную вайну акупаваны нямецка-фашысцкімі захопні-

камі. У першыя месяцы вайны ў горадзе працаваў філіял Цэнтральнай партызанскай школы. Была сфармаваная кавалерыйская група (каля 1 000 чалавек), якая выступала ў напрамку Жлобін–Рагачоў. За перыяд акупацыі было загублена 4 730 жыхароў. Вызвалены 14 студзеня 1944 г.

З 1929 па 1937 гг. працаваў краязнаўчы музей, адноўлены ў 1949 г. У 1963 г. створаны філіял абласнога Дзяржаўнага архіва.

У 1969 г. у раёне в. Міхалкі пачалося будаўніцтва Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода і рабочага гарадка (першая чарга пушчанага ў 1975 г.). З 1990-х гадоў праходзіць Міжнародны фестываль юных талентаў «Зямля пад белымі крыламі». Захаваліся царква (былы касцёл бернардзінцаў), будынкі кляштара, кляштар цыстэрсцянак, жылыя дамы пач. XX ст.

Касцёл і кляштар бернардзінцаў (з гравюры 1865 г.)